

وزارت کشور

سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور
مرکز مطالعات برنامه‌ریزی شهری و روستایی

بررسی وضعیت کشاورزی شهری در ایران و جهان:

مزایا و چالش‌ها

شناسه طرح:
CUR-R09-00

تنظیم:
معاونت پژوهشی

تهیه‌کننده:
معاونت پژوهش

بهره‌بردار:
استانداری‌ها،
شهرداری‌ها و
دهیاری‌های کشور

تاریخ انتشار:
۱۴۰۰/۰۳/۲۴

ssafta.imo.org.ir

۱- مقدمه

در سالیان اخیر با آشکار شدن شدت نتایج مخرب زیست‌محیطی رشد شهرها، دانشمندان زیادی به ارائه راهکارهایی جهت بهبود اوضاع زیست‌محیطی پرداختند و همچنین جنبش‌های بسیار زیادی جهت جلوگیری از تخریب محیط‌زیست شکل گرفت. در امتداد این تلاش‌ها، راه‌کار جدیدی تحت عنوان «کشاورزی شهری» مطرح شد که آن را می‌توان رویکردی از توسعه پایدار برشمرد که در آن طراحی و ساخت‌وساز در خدمت جامعه بشری و هماهنگ با اکوسیستم پایدار طبیعت عمل خواهد کرد و مانع از کاهش کیفیت‌های محیط طبیعی خواهد شد.

کشاورزی شهری بیشتر به دنبال به کارگیری روش‌های نوین است. به عنوان مثال، کشت بدون خاک، استفاده از نور مصنوعی، استفاده از آب خاکستری، به کار بردن فناوری اطلاعات و نوآوری‌های دیگر از مقوله‌های کشاورزی شهری است. همچنین کشاورزی شهری صرفاً برای سرگرمی و گذراندن اوقات فراغت نیست، بلکه تلاشی جدی برای تأمین غذایی خانوار، کسب درآمد و ایجاد اشتغال است. ضمن آنکه به ارتقا کیفیت محیط‌زیست، کاهش آلودگی و بهبود فضای سبز شهری نیز کمک شایانی می‌کند.

در گذشته حضور فعال باغ‌های مثمر (میوه‌دار) در منظر شهری این مهم را فراهم می‌کرد که علاوه بر رفع نیازهای زیست‌محیطی، فضاهای تفرجگاهی در شهر باشند و میوه‌های آنها نیز توسط مردم استفاده شود که با گذشت زمان این مسئله کمرنگ شده است. البته هم‌اکنون نیز نمونه‌های موفق از کشاورزی در منظر شهری در برخی شهرهای کوچک مشاهده می‌شود.

۲- تعریف کشاورزی شهری

با توجه به شرایط خاص هر منطقه و با توجه به سیستم اکولوژیکی و اقتصادی شهرها تعاریف مختلفی می‌توان از کشاورزی شهری ارائه داد. ساده‌ترین تعریف کشاورزی شهری، تولید مواد غذایی در محدوده شهرها می‌باشد که توسط سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد^۱ در سال ۱۹۹۶ ارائه گردید.

«کشاورزی شهری» با نام لاتین Urban agriculture را به‌طور خلاصه می‌توان پرورش گیاهان و جانوران در داخل و اطراف شهرها تعریف کرد. کشاورزی شهری فقط به پرورش گیاهان خوراکی و غیرخوراکی موردنیاز محدود نمی‌شود، بلکه پرورش دام و طیور، پرورش قارچ و... نیز در این حوزه قرار می‌گیرد. براساس تعریف FAO، کشاورزی شهری می‌تواند با تنوع فعالیت‌های کشاورزی و خانگی منجر به امنیت غذایی و ایجاد درآمد شود.

براساس تعریف ارائه شده از سوی مرکز تحقیقات بین‌المللی توسعه، کشاورزی شهری عملی است که در درون شهر مستقر شده باشد و از منابع انسانی و مادی برای کشت، عمل آوردن و توزیع انواع مواد غذایی و یا محصولات غیرغذایی به محدوده درون‌شهری و یا اطراف شهر استفاده می‌کند. نکته قابل‌توجه در تعریف کشاورزی شهری در این است که معمولاً کشاورزی شهری در مکانی اتفاق می‌افتد که در آن مکان انتظار نمی‌رود فعالیت کشاورزی رخ دهد.

مقصود از کشاورزی شهری، زراعت و کشت و کار به معنای عموم آن نیست. تولید محصولات کشاورزی اساسی نظیر گندم، برنج و غلات نیازمند شرایط کشاورزی حرفه‌ای و توسعه‌یافته برای تأمین نیازهای ملی و در مقیاس کلان است. منظور از ایجاد کشاورزی در شهر، کاشت و تولید محصولات خرد غذایی با روش‌های آسان و با حداقل امکانات در محدوده بافت شهری است.

کشاورزی شهری در هر جا که انسانی حتی در کوچک‌ترین قطعه خاک بتواند دانه‌ای کشت کند به‌وجود می‌آید. این تنها محل انجام کشاورزی شهری نیست که آن را از کشاورزی سنتی و روستایی جدا می‌کند، بلکه مهم‌تر، تعامل و کنار آمدن با یک اکوسیستم شهری است.

کشاورزی شهری معمولاً با دو هدف عمده کسب درآمد و مواد غذایی و دیگری با هدف تفریح و سرگرمی در زمین‌های اطراف خانه‌ها مانند حیاط‌خلوت‌ها، بالکن‌ها و بام‌ها و یا در زمین‌های مشترک میان تعدادی از شهروندان اتفاق می‌افتد.

کشاورزی شهری، سیستم و چرخه‌ای کاملاً پیچیده است با هسته دانش سنتی که فعالیت‌های تولیدی، فرآوری و توزیع و فروش محصولاتی از قبیل سبزیجات، میوه، گل‌های زینتی، درختان غیرمثمر، گیاهان دارویی، گیاهان معطر، قارچ، گوشت، شیر، تخم‌مرغ و... را در شهر و حومه شهر شامل می‌شود.

1-Food and Agriculture Organization (FAO)

۳- تاریخچه کشاورزی شهری

در سراسر تاریخ بشری، کشاورزی شهری با کارکردهای مختلف از تولید محصولات غذایی گرفته تا گذران اوقات فراغت وجود داشته است. تاریخچه کشاورزی شهری حدوداً به ۱۰۰۰ سال قبل برمی‌گردد، جایی که چین، مصر و هند، کشاورزی را بخشی از زندگی خود می‌دانستند. کشاورزی شهری به معنای کشاورزی درون بافت شهری در آمریکا با باغ پیروزی درست بعد از جنگ جهانی آغاز شد. پس از این در بسیاری از شهرها در کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه، مطالعات پیرامون کشاورزی شهری رواج یافته و تجربه‌های عملی پیرامون کشاورزی شهری به انجام رسیده است.

عده‌ای خاستگاه مباحث کشاورزی شهری را مربوط به اواخر دهه ۷۰ میلادی از کشور کانادا می‌دانند و عده‌ای نیز ایالات متحده آمریکا و بریتانیای کبیر را از سردمداران این بحث می‌دانند. چاپ کتاب «کشاورزی شهری: غذا، شغل و شهرهای پایدار» توسط جک اسمیت در ۱۹۹۶ نقطه عطفی در تعریف نقش بین‌المللی کشاورزی شهری بود. وی در سال ۲۰۰۴ به خاطر پیش رو بودن در طرح موضوع کشاورزی شهری و نیز مطرح کردن «گزاره کشاورزی شهری» از سوی عده بی‌شماری به‌عنوان پدر کشاورزی شهری شناخته شد.

در حالی که از کشاورزی شهری به‌عنوان یک موج جدید نام برده می‌شود، اما چندان موضوع جدیدی را برای بشر مطرح نکرده است. جوامع باستانی مانند مصر و ماچوپیچو دارای سیستمی بودند که آب را تصفیه کرده و در گلدان‌های سبزیجات مورد استفاده قرار می‌داده است. اگر چند هزار سال به جلوتر بیاوید، باغ‌های اختصاصی آلمان در قرن ۱۹ را مشاهده خواهید کرد که فضاهایی را برای شهروندان در نظر گرفتند تا مواد غذایی خود را در آن تولید کنند. در قرن بیستم، ساکنان ایالت متحده عربی و کانادا باغ‌هایی را برای کمک به از بین بردن عوامل استرس‌زا در صنعت کشاورزی طی جنگ‌های جهانی اول و دوم ارائه کردند.

با در نظر گرفتن تاریخچه طولانی کشاورزی شهری، متوجه می‌شوید که هدف از ایجاد آن، داشتن آزادی برای تولید میوه، سبزیجات، تخم‌مرغ، شیر و حتی گوشت برای افراد خانواده و تولید آنها مانند روستاهای امروزی است. با این حال یکی از اهداف ارزشمند هر شهر تنها دادن اجازه برای این امر نیست، بلکه هدف این است که از شهروندان بخواهند تا جایی که امکان دارد بخش بزرگی از مواد خوراکی خود را خودشان پرورش دهد.

به گفته سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد، حدود ۸۰۰ میلیون نفر در دنیا مشغول کشاورزی شهری هستند و ۱۵ درصد غذای جهان به‌ویژه میوه و سبزیجات و دام‌های کوچک در شهرها تولید می‌شود، اما کشاورزی شهری تنها معطوف به تولید محصولات غذایی نیست، بلکه تولید محصولات غیرخوراکی مثل گیاهان دارویی و زینتی را هم شامل می‌شود.

۴- تحقیقات و مطالعات انجام شده در داخل و خارج از کشور

۱- «میرترابی و همکاران» در سال ۱۳۹۴، مشکلات کشاورزی شهری را از چهار منظر؛ بهداشت و سلامت، محیط‌زیست، اقتصاد و زیبایی چشم‌انداز بررسی نمودند. خطرات عمده کشاورزی شهری در حوزه بهداشت و سلامت، شامل آلودگی باکتریایی در مناطقی با خاک‌های آلوده شده با پسماندها و یا بر اثر آبیاری با آب آلوده، امکان انتقال بیماری‌های مشترک بین دام و انسان، امکان تجمع آلاینده‌های شیمیایی و فلزات سنگین موجود در محیط شهرها و آلاینده‌های آلی در مواد غذایی می‌باشند. مهم‌ترین مشکلات زیست‌محیطی کشاورزی شهری، آلودگی آب‌و‌خاک بر اثر استفاده از مواد شیمیایی است. رواناب کود شیمیایی می‌تواند باعث آلودگی نهرها و آب زیرزمینی، تخریب زمین‌ها، فرسایش، شوری و سیل‌تی شدن خاک شود. از عمده مشکلات اقتصادی ناشی از کشاورزی در شهر به‌ویژه در کشاورزی بزرگ مقیاس و با فناوری‌های نوین، تعیین هزینه-فایده است. هزینه‌های بالا در احداث بام سبز و باغ عمودی و موضوع بیمه و نبود مدل خاصی برای تعیین میزان ریسک این‌گونه ساختارها، از دیگر مشکلات کشاورزی شهری است. ضمناً ممکن است برخی از مزارع و باغات شهری از نظر بعضی شهروندان زیبا به نظر بیاید و از نظر عده‌ای دیگر نامرتب و غیر جذاب باشد.

۲- «پورجاوید» در سال ۱۳۹۰ در مطالعه‌ای در شهر تهران، موانع و مشکلات توسعه کشاورزی شهری را در هفت دسته؛ آموزشی-تحقیقاتی، زیربنایی، حمایتی، قانونی و سیاست‌گذاری، فنی، مالی-اقتصادی و فرهنگی دسته‌بندی کرد.

۳- «ولی پور و همکاران» در سال ۱۳۹۲ طی مطالعه‌ای در شهر دوگنبدان گچساران به این نتیجه رسیدند که ضعف‌های کشاورزی شهری شامل؛ تعامل ضعیف با شهروندان، فقدان متخصصان برنامه‌ریزی کشاورزی شهری، نبود سیستم ارزشیابی و نظارت بر بودجه صرف شده برای کشاورزی شهری، عدم حضور کارشناسان ترویج برای توسعه کشاورزی شهری می‌باشد.

۴- «شیبانی و صادقی» در سال ۱۳۹۱ در مطالعه‌ای بیان داشتند که با تداوم کشاورزی شهری، فضای سبز شهر با مسایل اجتماعی، اقتصادی و محیطی ارتباط متفاوتی پیدا می‌کند و شهر پذیرای سبکی از زندگی خواهد شد که موجب کاهش هدر رفت انرژی می‌شود. کشاورزی شهری در هر کشوری می‌تواند به‌عنوان یک سیاست و راهکار برای طراحی فضاهای سبز شهری مطرح شود و چهره و کالبد طبیعت‌گرایی را برای شهر به ارمغان آورد.

در حال حاضر تولید و پرورش محصول در شهر در دو بعد یعنی حفظ کشاورزی و باغات موجود در

قالب عملکردهای جدید و ایجاد فضاهای متمرکز جدید قابل بررسی است. لازمه تحقق کشاورزی شهری غلبه بر موانع و مشکلات از جمله تغییر در دیدگاه شهروندان و مسئولان به کاربری‌های فضای سبز در شهر است. با رواج کشاورزی در فضای سبز، شهر بر مبنای راهکاری خلاقانه از مشارکت مردم، فرصت‌های اشتغال و استفاده از تجارب، بستر تولید محصولات موردنیاز شهروندان خواهد بود.

۵- «حضرت و همکاران» در سال ۱۳۹۵ در پژوهشی ابتدا به معرفی و ارائه الگوهای کشاورزی شهری سازگار با شرایط شهری و همچنین مکان‌های مناسب جهت کشاورزی در شهر پرداخته و پس از تحلیل مزایا و چالش‌های پیش روی کشاورزی شهری، راهکارهای پیوند منظر کشاورزی و منظر شهری را ارائه نمودند.

۶- «حمیدی و یعقوبی» در سال ۱۳۹۷ طی مطالعه‌ای موانع و محدودیت‌های توسعه کشاورزی شهری را از دیدگاه کارشناسان ترویج سازمان جهاد کشاورزی استان زنجان به شش عامل؛ فقدان پشتیبانی قانونی، مالی و آموزشی، ضعف دانش و مهارت کشاورزی و فقدان دوره‌های آموزشی، شیوع آفات و بیماری‌ها و مزاحمت‌های حیوانات خانگی، فقدان تعامل نهادهای مرتبط با کشاورزی با یکدیگر و شهروندان، کمبود زمین و آب مناسب کشاورزی در شهر، تمایل به آپارتمان‌سازی، دسته‌بندی نمودند. نتایج این تحقیق نشان داد که فقدان پشتیبانی قانونی، مالی و آموزشی و همچنین ضعف دانش و مهارت کشاورزی و فقدان دوره‌های آموزشی، از مهم‌ترین موانع توسعه کشاورزی شهری است.

۷- «سهرابیان و فیضی» در سال ۱۳۹۲ طی مطالعه‌ای در اصفهان با هدف بررسی اثرات کشاورزی شهری، اذعان داشتند کشاورزی شهری می‌تواند راهکاری مناسب و مؤثر برای کاهش مشکلات شهری و توسعه پایدار شهری باشد.

۸- "CoDyre و همکاران" در سال ۲۰۱۵ طی مطالعه‌ای در شهر گوتلف کانادا نشان دادند که کشاورزی شهری پتانسیل بالایی در تولید مواد غذایی و بهبود امنیت غذایی دارد و برای افزایش بهره‌وری و بهره‌مندی از تمامی بالقوه‌های آن نیاز به ارتقای سطح دانش فنی و مهارت‌های کشاورزان شهری می‌باشد.

۹- "Oberholtzer و همکاران" در سال ۲۰۱۴ در مطالعه‌ای به این نتایج دست یافتند که عمده‌ترین مسائلی که کشاورزی شهری را به چالش کشیده است شامل؛ سودآوری، منابع مالی و هزینه‌های تولید در این بخش می‌باشد، همچنین مشخص شد از نظر کشاورزان نیازهای فنی کشاورزی، یکی دیگر از مسائل کشاورزی شهری است که می‌تواند مورد توجه برنامه‌ریزان ترویج کشاورزی قرار بگیرد.

۱۰- "Palma-Cerón" و همکاران" در سال ۲۰۱۲ طی مطالعه‌ای در شهرهای اروپایی حاشیه مدیترانه نشان دادند که از جمله موانع اقتصادی توسعه کشاورزی در پشت‌بام ساختمان‌های شهری شامل هزینه بالای زیرساخت‌های جانبی، هزینه بالای مدیریت و سرمایه‌گذاری، دیربازده بودن، مسائل حقوقی مربوط به حداکثر ارتفاع ساختمان و یا قوانین مربوط به فاصله گلخانه‌ها از هم، افزایش مصرف آب آشامیدنی و در نتیجه افزایش هزینه آب مصرفی برای کشاورزی شهری در پشت‌بام، هزینه نیروی کار، نبود بازار مطمئن و پرسود می‌باشند. همچنین از جمله موانع اجتماعی توسعه بام‌های سبز در شهر، شامل کمبود آگاهی و اطلاعات در مورد چگونگی آن و خطرات احتمالی آن، عدم وجود متخصصان ویژه کشاورزی شهری، احتمال افزایش بیکاری در مناطق روستایی، عدم اعتماد مصرف‌کنندگان به کیفیت محصولات کشاورزی شهری و ایجاد ناسازگاری هنجاری بر اثر تلفیق کشاورزی با فعالیت‌های خدماتی و صنعتی می‌باشند. از موانع تکنولوژیکی این شکل از کشاورزی شهری می‌توان به پیچیدگی سیستم بام سبز از نظر ترکیب جریان آب، مواد غذایی و انرژی در ساختمان اشاره نمود. از موانع زیست‌محیطی کمبود آب و بارش‌های جوی در مناطق خشک و نیمه‌خشک، کاهش سطح پشت‌بام برای سایر مقاصد مثل نصب تجهیزات مربوط به انرژی خورشیدی را می‌توان نام برد.

۱۱- "Kortu" در سال ۲۰۰۹ طی بررسی‌هایی که در «لیبریا» انجام داد مشخص نمود با اینکه کشاورزی شهری یک امر تازه‌ای نیست، لیکن سازمان‌های دولتی نسبت به آن بی‌توجه بوده و نسبت به اهمیت آن از آگاهی بسیار پایینی برخوردارند. از این‌رو کشاورزی شهری هنوز در دستور کار وزارت کشاورزی و حتی در سطح شهرداری‌ها نیز نمی‌باشد و هیچ‌گونه سیاستی در جهت ترویج و توسعه این موضوع به‌ویژه در ارتباط با مالکیت وجود ندارد.

۱۲- "Kanu" و همکاران" در سال ۲۰۰۹ طی مطالعه‌ای در سیرالئون، اقدامات لازم در جهت ترویج و توسعه کشاورزی شهری را اولویت‌بندی نمودند که عبارتند از: تشکیل جلسات منظم با حضور ذینفعان ویژه کشاورزی شهری و آنهایی که مسئول ترویج و توسعه کشاورزی شهری هستند، حمایت مالی، گنجاندن مباحث کشاورزی شهری در برنامه درسی دانشگاه‌ها، ادغام کشاورزی شهری در دستور کار برنامه‌ریزی شهری، توسعه سیاست‌هایی برای امنیت غذایی شامل تجاری‌سازی کسب‌وکارهای کشاورزی، تشویق مردم به سرمایه‌گذاری در کشاورزی و اختصاص زمین و منابع بیشتر برای تولید کشاورزی، انجام تحقیقات گسترده در ارتباط با ترویج و توسعه کشاورزی شهری.

۵- کشاورزی شهری در ایران

بدون شک رشد شهرها و امکانات شهرنشینی مانند جاده‌ها و کمربندی‌های شهری و تخریب فیزیکی مناظر کشاورزی که در بسیاری از نقاط ایران مشاهده می‌گردد، عامل تخریب بسیاری از مناظر کشاورزی است که نمونه‌های آن نابودی بسیاری از اراضی کشاورزی طی سال‌های اخیر در کلان‌شهر تهران، اصفهان و مشهد است که در این مورد مقالات مختلفی از جمله مقاله "گسترش افقی شهر مشهد در چند دهه اخیر و تأثیر آن بر منابع خاک" (فرهودی و همکاران، ۱۳۹۲) و مقاله "توسعه کشاورزی در حومه شهر بخش مرکزی شهر اصفهان" (فرهودی، ۱۳۷۶) را می‌توان برشمرد. شاید یکی از دلایل نابودی کشاورزی در شهرها این باشد که برای سالیان طولانی متخصصین و برنامه‌ریزان شهری، کشاورزی را فعالیتی روستایی قلمداد کرده و جایگاهی برای آن در منظر شهری قائل نبودند. برخی نیز هویت کشاورزی را در گرو فاصله داشتن از مناطق شهری می‌دانند.

مسائلی همچون افزایش جمعیت شهری، افزایش تقاضای مسکن، تغییرات آب‌وهوا، کمبود منابع به‌خصوص آب، کاهش تولید مواد غذایی، افزایش مصرف سوخت جهت حمل‌ونقل، بحران‌های اقتصادی و افزایش فقر جهانی و مهم‌تر از همه کاهش ۲۰ تا ۴۰ درصدی تولیدات کشاورزی در کنار دیگر مسائل، نگاه‌ها نسبت به منظر شهری و منظر کشاورزی را تغییر داده و تلاش‌ها جهت پیوند کشاورزی با شهر آغاز گشته است که به‌عنوان «کشاورزی دوباره» شناخته می‌شود.

به جهت فشار فراوان وارده از سوی شهر جهت تغییر کاربری منظر کشاورزی، ضروری است تا اراضی کشاورزی پیرامون و درون شهری، چندمنظوره در نظر گرفته شوند که بتواند هم‌زمان خدمات اکولوژیک، اجتماعی و فرهنگی و مهم‌تر از همه تولید را ارائه داده و مانند لولایی بین شهر و مناظر روستایی عمل نموده، ارتباط انسان شهرنشین را با بستر تولیدی مجدداً برقرار نماید.

در سال‌های اخیر پیرامون شهرهای ایران، باغستان‌های زیادی ایجاد شده است. صاحبان این باغات شهرنشینانی هستند که عمدتاً برای اهداف تفریحی اقدام به خرید این باغات نموده‌اند. این باغات زمینه مناسبی برای توسعه کشاورزی شهری هستند تا از باغات صرفاً تفریحی تبدیل به باغات مولد گشته و از فواید آن عموم مردم سود ببرند. وقتی این باغات در جهت تولید مدیریت شوند و متولیان امور کشاورزی بر روی فعالیت‌های آنان نظارت داشته باشند. تا حد زیادی جلوی توسعه بی‌رویه و غیراصولی و سودجویانه این باغات گرفته خواهد شد. چراکه در آن صورت افرادی به خرید این باغات روی می‌آورند که اهداف چندمنظوره از خرید آن دارند.

البته رشد و رونق کشاورزی شهری نیازمند ایجاد بسترها و پیش‌زمینه‌های خاص است. به‌عنوان مثال، باید معابر، ساختمان‌ها، منازل مسکونی، فضای سبز شهری برای رشد کشاورزی شهری آماده باشند.

شهرداری‌ها به‌خصوص کلان‌شهرها می‌توانند در گام اول به دنبال انجام تحقیقاتی در این زمینه و بررسی تجربیات سایر کشورها باشند و پس از آنکه الزامات و پیش‌زمینه‌های رشد کشاورزی شهری مورد بررسی قرار گرفت، می‌توانند در مورد اجرایی شدن آن تصمیم‌گیری کنند.

۶- تجارب کشاورزی شهری در جهان

- در شهر سنگاپور مزرعه‌ای به نام Sky Greens مشغول به فعالیت است که یکی از بزرگ‌ترین مزارع این چینی در دنیا محسوب می‌شود. در این مزرعه طبقاتی شهری از روش‌های نوین کشاورزی بهره برده شده است. در این شهر، کشاورزی شهری به‌عنوان بخشی از الزامات سبز ساختمان، قرار داده شده است.
- آسمان‌خراش سنجاچک یکی از نمونه‌های منحصربه‌فرد از کشاورزی شهری جهان است که در شهر نیویورک آمریکا قرار دارد. این آسمان‌خراش، کشاورزی را با واحدهای مسکونی و اداری ترکیب کرده است. ۲۸ نوع از انواع میوه‌ها و سبزیجات مختلف در سنجاچک ۱۳۲ طبقه‌ای کشت می‌شود.
- در ایالت نیوجرسی آمریکا مزرعه‌ای عمودی، به نام AeroFarms مشغول به فعالیت است. این ابرمزرعه توانسته است با استفاده از روش‌های نوین در مصرف آب تا حد بسیار زیادی صرفه‌جویی کند.
- در کشور هلند ۲۵۰۰۰۰ قطعه «باغ اجتماع»^۱ که در مجموع ۴۰۰ هکتار از زمین‌های این کشور را در برمی‌گیرد وجود دارد، در آمستردام ۳۵۰ هکتار از زمین‌ها به باغ‌شهرها اختصاص داده شده است که در آن‌ها مردم محصولات تازه تولید می‌کنند.

1- Community garden

- در لندن حدود ۳۰۰۰۰ نفر در باغ‌های اجتماع مشغول کشت و کار هستند که بالغ بر ۸۳۱ هکتار از اراضی لندن را به خود اختصاص داده‌اند که از این میزان ۱۱۱ هکتار در داخل خود شهر لندن قرار دارد، علاوه بر این ۷۷ باغ اجتماع در قطعات کوچک در این شهر وجود دارد که در املاک مسکونی و در مجاورت شرکت راه‌آهن قرار دارند. درواقع در لندن از دیرباز باغبانی به‌ویژه پرورش گیاهان زینتی و در برخی موارد تولید میوه و سبزی به‌عنوان یک سرگرمی برای مردان بازنشسته و کم‌درآمد محسوب می‌شود.
- در کلان‌شهرهای دیگری مانند باماگو (پایتخت مالی)، آکرا (پایتخت غنا) و کوماسی (دومین شهر پرجمعیت غنا) بسته به فصل و نوع محصولات، بین ۶۰ الی ۱۰۰ درصد از سبزیجات برگی مصرفی منحصرأ در داخل همان شهرها تولید می‌شوند و این رویه به اشتغال فصلی جمعیتی بین ۱۰۰۰ الی ۱۵۰۰۰ نفر منجر شده است.
- در شهر ۲۴ میلیون نفری شانگهای که زمانی بالاترین نرخ رشد جمعیت در بین کلان‌شهرهای جهان را به خود اختصاص داده بود نیز کشاورزی شهری همچنان جایگاه خود را در اقتصاد این شهر حفظ کرده است.
- در شهر داکار، پایتخت کشور سنگال، حدود ۷۵۰۰ خانوار بخشی از نیازهای غذایی خود را از باغچه‌های خانگی تأمین می‌کنند.
- در شهر سیدنی استرالیا، کشاورزی شهری ۱ درصد از اراضی این شهر را شامل می‌شود که به تنهایی به ارزش ۱ میلیارد دلار محصول کشاورزی تولید می‌کند.
- در کشور مالاوی در جنوب شرقی آفریقا نیز حدود ۷۰۰ هزار نفر از مردم شهرنشین به باغچه‌های خانگی روی آورده‌اند تا علاوه بر تأمین احتیاجات خود، درآمد پایداری نیز ایجاد کنند.
- در شهر هاوانا پایتخت کوبا بیش از ۷۰۰۰ مزرعه و باغ شهری وجود دارد. این مزارع سهم زیادی در تأمین غذایی دارند.
- صاحبان باغچه‌های شهری در کشور زامبیا به‌طور متوسط سالانه ۲۳۰ دلار از فروش محصولات خود درآمد کسب می‌کنند.

۷- اجزاء کشاورزی شهری

۱- انواع شاغلین درگیر در آن:

ساکنین کم‌درآمد، افراد دارای زمان فراغت فراوان و زنان. البته زنان قسمت عمده این افراد را تشکیل می‌دهند که داشتن وقت خالی و همچنین دارا بودن تبحر در ایجاد ارزش افزوده در محصولات، برخی از دلایل این امر است.

۲- مکان‌های مناسب برای توسعه کشاورزی شهری در داخل شهرها:

هم درون شهرها و هم حاشیه شهرها می‌تواند برای کشاورزی شهری مورد استفاده قرار بگیرد. املاک خصوصی یا عمومی، می‌توانند گزینه توسعه این نوع کشاورزی باشند.

۳- انواع فعالیت‌های اقتصادی:

کشاورزی شهری شامل فعالیت‌های تولید محصولات کشاورزی، فعالیت‌های فرآوری محصولات خام، فعالیت‌های بازاریابی، فعالیت‌های تأمین نهاده‌های اولیه و کود و سم می‌باشد.

۴- انواع محصولات قابل کاشت:

انواع مختلفی از محصولات خوراکی نظیر حبوبات، سبزیجات و میوه‌جات و همچنین طیف وسیعی از فراورده‌های غیرخوراکی نظیر گیاهان دارویی، گیاهان معطر، گل‌ها، درختچه‌های تزئینی را می‌توان به روش کشاورزی شهری کاشت.

۵- بازار هدف:

مهمترین بازار هدف، مصرف شخصی است، لیکن بازارچه‌ها، بازارهای هفتگی، میادین میوه و تره‌بار داخل شهر، رستوران‌ها، هتل‌ها و گل‌فروشی‌ها نیز می‌توانند بازار هدف باشند.

۸- الگوهای کشاورزی شهری

از میان الگوهای مختلف کشاورزی شهری که می‌توان از آن‌ها نام برده و برای اجرا در سطح شهرها مورد بررسی قرار داد، می‌توان به دسته‌بندی مرکز مدیریت منابع غذایی آمریکا اشاره نمود که عبارتند از: ۱- کشاورزی کوچک مقیاس در حیاط خانه‌ها، ۲- باغ‌های اشتراکی که توسط مالکیت دولتی و یا خصوصی به افراد با قیمت بسیار پایین اجاره داده می‌شود، ۳- انستیتوهای کشاورزی که با مشارکت نهادهای علمی مانند هنرستان‌ها و دانشکده‌های کشاورزی ایجاد می‌شوند، ۴- باغ‌های کوچک مقیاس اقتصادی، ۵- پرورش حیوانات اهلی در مقیاس کوچک، ۶- تولید درختان جنگلی در شهر در شرایطی که وضعیت آب‌وهوایی برای بهره‌برداری اقتصادی پاسخگو باشد، ۷- کشاورزی‌های وسیع و بزرگ مقیاس که معمولاً با فاصله از شهر و استرس‌های شهری واقع شده‌اند و ۸- کشاورزی‌های چند عملکردی مانند پارک‌های کشاورزی واقع در شهر و حومه شهر.

همچنین می‌توان مکان وقوع کشاورزی شهری را به ۴ دسته تقسیم‌بندی نمود: دسته اول: حیاط‌های خصوصی افراد، تراس‌ها، بالکن‌ها و جلوی پنجره‌ها و...، دوم: فضاهای حاشیه شهر که به دور از محل سکونت واقع شده‌اند و امکان دارد در مالکیت خصوصی و یا عمومی قرار داشته باشند. این دسته را می‌توان در قالب پارک‌های کشاورزی جای داد و مانند مفصلی مناسب بین مناظر روستایی و کشاورزی با منظر شهر به صورت چندمنظوره مورد استفاده قرار داد. سوم: زمین‌های عمومی مانند پارک‌ها، کنار راه‌ها و ریل‌ها و چهارم: فضاهای نیمه‌دولتی مانند مدارس، حیاط‌های ادارات و بیمارستان‌ها.

بسته به شرایط محلی و اراضی موجود در شهرهای مختلف می‌توان الگوی مناسب کشاورزی شهری را انتخاب کرده و به اجرا درآورد. در شهرهایی که بافت شهری فشرده است و زمین‌ها توسط ساختمان‌ها و راه‌های کف‌سازی شده اشغال شده است، می‌توان گفت که مقیاس‌های کوچک مانند باغچه‌های گوشه حیاط‌ها و یا مقابل منازل در پیاده‌روها اجرایی‌ترند. بام‌ها، زیرزمین‌ها و فضاهای داخلی می‌توانند فرصت‌هایی برای کشاورزی شهری باشد. فضاهای باقی‌مانده از مناظر کشاورزی که در بافت شهری قرار گرفته‌اند، فضاهای سبز درون پارک‌ها و... فرصت‌هایی هستند که شوراهای محلی می‌توانند با استفاده از نیروی کار شهروندان و منابع آب بازیافتی (مانند پساب فاضلاب شهری) به کشاورزی اختصاص داده شده و از خدمات چندمنظوره آن بهره‌مند شد.

۹- مزایای کشاورزی شهری:

کشاورزی در شهر، تولید مواد غذایی موردنیاز در مجاورت محل مصرف می‌باشد که این موضوع خود موجب پایداری شهر می‌شود. کشاورزی شهری تنها معطوف به تولید محصولات غذایی نیست، بلکه تولید محصولات غیرخوراکی مثل گیاهان دارویی و زینتی را هم شامل می‌شود. به این ترتیب دامنه مزایای کشاورزی شهری فراتر از تأمین غذا بوده و در ابعاد اجتماعی، اقتصادی و اکولوژیکی زندگی شهروندان گسترده است. اهم مزایای کشاورزی شهری به شرح ذیل می‌باشد:

۱- یکپارچگی اقتصاد، محیط‌زیست و اکوسیستم شهری

قابل توجه‌ترین ویژگی کشاورزی شهری که آن را از کشاورزی روستایی متمایز می‌کند، این است که با اقتصاد و محیط‌زیست شهری یکپارچه شده و در تعامل با اکوسیستم شهری است.

با برقراری چنین پیوندی بین کشاورزی و اکوسیستم شهری، ساکنان شهری نیروی کار محسوب می‌شوند و از منابع معمولی شهر مثل پسماند آلی (زباله ارگانیک) به‌عنوان کود و از فاضلاب شهری برای آبیاری استفاده می‌شود، ارتباط مستقیم با مصرف‌کنندگان شهری وجود دارد، اثرات مستقیمی (مثبت یا منفی) بر روی محیط‌زیست شهری به‌جا گذاشته می‌شود، کشاورزی بخشی از سیستم غذایی شهری می‌شود، رقابت برای زمین و سایر توابع شهری صورت می‌گیرد و سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌های شهری اثر خود را به‌جا می‌گذارند.

کشاورزی شهری چیزی نیست که با گسترش شهرها محو شود، بلکه با رشد شهرها افزایش می‌یابد. همچنین کشاورزی شهری به وسیله روستاییان به شهر آورده نشده که با گذشت زمان حالت روستایی خود را از دست داده باشد. بلکه بخش جدایی‌ناپذیر سیستم شهری است.

۲- بهبود کیفیت هوا

آلودگی هوا شاید یکی از مهم‌ترین مشکلات و دغدغه‌های مسئولان شهری در کلان‌شهرهاست. از این رو در دهه‌های گذشته، متخصصان راهکارهای بسیاری را در سطح مدیریتی جهت کاهش آلودگی هوا و بهبود آن ارائه داده‌اند که یکی از مؤثرترین روش‌ها جهت بهبود کیفیت هوا در شهرها، افزایش سطح سبزی‌نگی است. اگر کشاورزی شهری در فرایند برنامه‌ریزی و طراحی شهری، جایگاه مؤثری داشته باشد، می‌تواند با فراهم آوردن سبزی‌نگی لازم برای شهر، در آسایش اقلیمی شهروندان از طریق ایجاد سایه، افزایش رطوبت هوا، کاهش دمای هوا و همچنین بهبود کیفیت هوا نقش مهمی داشته باشد.

مطالعه‌ای نشان داده است که با اختصاص دادن ۶ درصد از سطح بام‌های ساختمان‌های یک شهر به بام سبز، سالانه ۱۵۶ مگاتن کاهش تصاعد گازهای گلخانه‌ای به‌طور مستقیم از ساختمان‌ها و ۰.۶۲ مگاتن کاهش اثرات جزیره گرمایی به‌طور غیرمستقیم خواهیم داشت (Peck, 2003). بنابراین افزایش

سیستم‌های کشاورزی شهری در شهرها، سبب افزایش درصد فضاهای سبز در شهر خواهد شد و این امر سبب می‌شود تا شهر، مکان‌هایی را برای تنفس و تصفیه هوای خود داشته باشد.

۳- کاهش اثرات جزیره گرمایی

پدیده جزیره گرمایی زمانی اتفاق می‌افتد که دمای مراکز شهری به مراتب از محدوده‌های اطراف آن بیشتر باشد که از جمله علل آن می‌توان به افزایش سطح آسفالت و بتن و همچنین کاهش فضاهای باز شهری و سبزی‌گی در شهرها اشاره نمود. در سال‌های اخیر با گسترش شهرها و افزایش سطح ساخت‌وسازها در شهر، با تابش نور خورشید در طول روز به سطح ساختمان‌ها و جاده‌ها، مقدار زیادی از انرژی در آنها جذب می‌شود و شب‌هنگام، این انرژی گرمایی شروع به رها شدن می‌نماید و همین امر سبب می‌شود که دمای هوا در شهرها از سایر نقاط مجاور بیشتر باشد. افزایش دما در درازمدت می‌تواند آثار سوء بسیاری بر سلامت انسان داشته باشد، از این رو تلاش برای کاهش دمای هوای شهرها و کاهش اثرات جزیره گرمایی بر فراز شهرها، از جمله دغدغه‌های اصلی برنامه‌ریزان و مدیران شهری است. از جمله راهکارهای مؤثر در کاهش دمای شهرها، افزایش سطح سبزی‌گی در شهرهاست. بنابراین به‌کارگیری کشاورزی شهری در سطح شهر و به خصوص در بام‌ها می‌تواند سهم قابل‌توجهی در کم کردن دمای شهرها و همچنین تصفیه هوا از آلودگی‌ها داشته باشد.

۴- عایق صوتی

افزایش وسایل نقلیه در سطح شهرها در طول شبانه‌روز و همچنین فعالیت انواع کارگاه‌ها و کارخانه‌های کوچک سبب بروز سروصداهای بسیاری در سطح شهرها شده است، به‌گونه‌ای که اگر اندکی از شهر فاصله بگیریم و در بالای یک بلندی به شهر گوش دهیم، صدای پویایی آن به وضوح قابل درک است. آلودگی صوتی در مراکز شهری، از جمله عمده‌ترین مشکلات شهرهاست که متخصصان، افزایش سطح فضاهای سبز را یکی از راهکارهای کاهش آن می‌دانند. کشاورزی شهری در بام‌ها و ساختمان‌های عمودی، با افزایش سطح سبزی‌گی شهرها، از طریق جذب امواج صوتی، نقش قابل‌توجهی در کاهش آلودگی‌های صوتی خواهد داشت. به عبارتی، افزایش سبزی‌گی و ساختارهای اکولوژیک در شهر از طریق کشاورزی شهری، می‌تواند نقش مهمی در کاهش اثرات زیست‌محیطی ناشی از رشد شهرها داشته باشد. بنابراین برنامه‌ریزی به منظور ترکیب کشاورزی شهری با ساختارهای اصلی توسعه شهر، می‌تواند از مهم‌ترین ابزار طراحان و مدیران شهری برای ارتقاء ساختارهای اکولوژیک شهر باشد.

۵- کاهش انتشار گاز کربن

کشاورزان محلی از طریق مزارع شهری و تولید محلی خود، مصرف سوخت فسیلی موردنیاز برای حمل‌ونقل، بسته‌بندی و فروش مواد غذایی را به میزان قابل‌توجهی کاهش می‌دهند. چنانچه مزارع شهری وجود نداشته باشد هر وعده غذایی برای اینکه به سفره شهروندان برسد، باید مسیر طولانی را طی کند. با این حال، کشاورزان شهری می‌توانند با پرورش محصولات غذایی در محل زندگی خود نیاز همسایه‌های خود به طی مسافت‌های طولانی برای تهیه مواد خوراکی را برطرف کنند که همین امر

منجر به کاهش استفاده از وسایل حمل‌ونقل عمومی و در نتیجه کاهش انتشار گازهای آلاینده در هوا می‌شود.

۶- ایجاد تکنیک‌های جدید

از آن‌جا که فضاهای شهری فاقد زمین‌های بزرگ برای پرورش محصولات غذایی به روش سنتی است، در نتیجه کشاورزان در شهرها باید تکنیک‌هایی خلاقانه به کار گیرند تا از کمترین فضا بیشترین بهره را ببرند و از طرفی با چالش‌هایی که زندگی در شهر با آن مواجه است (نظیر تجمع مواد زائد، فضا، منابع و انرژی) به بهترین شکل ممکن مقابله کنند. به همین دلیل بکارگیری خلاقیت‌های کارآمد برای بهبود کیفیت و کمیت مواد غذایی با صرف حداقل منابع، امری ضروری است که کشاورزان باید مسئولیت آن را بر عهده گیرند. به عنوان مثال، لندنی‌ها با استفاده از سیستم‌های آکوپونیک عمودی، کشت و پرورش توأم ماهی و گیاه در سیستم مدار بسته آب، به میزان سه تا چهار برابر روش‌های کشاورزی سنتی و با صرف کمترین میزان آب، مواد غذایی گیاهی و ماهی پرورش می‌دهند.

۷- کارآفرینی

مردم می‌توانند با پرورش محصولات کشاورزی در فضاهای اطراف خانه‌های خود از گلخانه‌های متصل به پنجره‌ها گرفته تا مزارع تعبیه شده در پشت‌بام‌ها با صرف کمترین هزینه ممکن، کارآفرینی کرده و بیشترین درآمد را کسب کنند. به این صورت که محصولات کشاورزی خود را پس از پرورش به محلهایی در نزدیکی منازل خود منتقل کنند و آن‌ها را به همسایه‌های خود با قیمتی مقرون به صرفه بفروشند. این کار علاوه بر اینکه کارآفرینی از طریق کشاورزی را در شهر ترویج می‌دهد، بلکه باعث می‌شود مردم همیشه به مواد غذایی سالم و تازه دسترسی داشته باشند.

۸- رشد اقتصادی

کشاورزی شهری به دلیل نزدیکی به مصرف‌کنندگان باعث گردش درآمد در سراسر یک منطقه می‌شود که این کار به سهم خود رشد اقتصادی را برای جامعه موردنظر همراه دارد. در این روش، کشاورزان بدون وجود یک شبکه پیچیده برای توزیع به بازار خود دسترسی دارند و می‌توانند در کم‌ترین زمان ممکن جوابگوی تقاضای همسایه‌هایشان باشند و بیشترین سود را کسب کنند. علاوه بر این، پرورش محصولات کشاورزی در محل سکونت باعث می‌شود مواد غذایی از تورم قیمت‌ها در امان بماند که حتی گاهی کشاورزان به مشتریان محل زندگی خود تخفیف‌های ویژه می‌دهند.

۹- اجتماع‌سازی

مزایای کشاورزی شهری تنها به تولید محصولات غذایی سالم و تازه ختم نمی‌شود؛ در این فضاها اغلب مردم با یک علاقه‌مندی مشترک، یعنی تولید غذا، دورهم جمع می‌شوند و به فعالیت می‌پردازند. سلامت

کلی یک جامعه در گرو افزایش ظرفیت برای ایجاد محیطی است که بیشترین سودمندی را برای ساکنان خود به دنبال دارد. اغلب پروژه‌های کشاورزی شهری نیازمند سطح بالایی از سازمان‌دهی اجتماعی است که به سهم خود منجر به علاقه‌مند شدن افراد جامعه به موفقیت این پروژه‌ها می‌شود. در جدول ۱ نیز مزایای کشاورزی شهری به تفکیک؛ اقتصادی، اجتماعی، زیست‌محیطی و ساختاری-فضایی ارائه شده است.

جدول ۱: مزایای کشاورزی شهری (حضرت و همکاران، ۱۳۹۵)

کشاورزی شهری			
اقتصادی	ساختاری-فضایی	اجتماعی	زیست‌محیطی
- ایجاد عدالت اقتصادی - امنیت غذایی - ایجاد شغل - مبارزه با فقر - کاهش تخریب جاده‌ها	- افزایش کیفیت بصری - فضای شهری چند عملکردی - تلفیق سازه‌های شهری با طبیعت - تأمین فضای سبز شهری - ایجاد فضای باز اکولوژیک	- افزایش کیفیت زندگی - دسترسی به غذای سالم - آموزش کشاورزی به افراد - حفظ فرهنگ و دانش کشاورزی - ارتقاء بهداشت عمومی - افزایش پویایی اجتماعی - کاهش جرم - القای غرور و افتخار اجتماعی - ایجاد هویت اجتماعی - ایجاد تعاملات اجتماعی - افزایش فعالیت زنان	- مرمت و بازسازی محیط - کاهش ردپای اکولوژیک شهرها - ایجاد زیستگاه‌های طبیعی - ایجاد کریدورهای اکولوژیک - بازیافت پسماندهای ارگانیک - کاهش گازهای گلخانه‌ای - کاهش مصرف انرژی - بهبود ساختار خاک - افزایش تنوع زیستی - استفاده حداکثر از آب

۱۰- محدودیت‌ها و چالش‌های پیش روی توسعه کشاورزی شهری

کشاورزی شهری با همه مزایا و فرصت‌هایی که برای جوامع شهری دارد، با چالش‌ها، محدودیت‌ها و موانع متعددی روبرو است که باید موردتوجه قرار گیرند. از چالش‌های اصلی کشاورزی شهری به‌ویژه در کشورهای درحال توسعه، این است که هنوز به رسمیت شناخته نشده و در برنامه‌ریزی‌های شهری و سیاست‌های توسعه کشاورزی، سهمی برای آن در نظر گرفته نمی‌شود و هیچ سازمان و تشکیلاتی برای حمایت از کشاورزی شهری وجود ندارد، درحالی‌که کشاورزی شهری به‌شدت نیاز به پشتیبانی دولت‌های محلی، ملی، بین‌المللی و سازمان‌های غیردولتی دارد. عدم توان برنامه‌ریزی و استفاده از مشارکت مردمی در راه‌اندازی و اداره قطعات کشاورزی و محدودیت در مدیریت صحیح مزارع کشاورزی شهری به دلیل پراکندگی در بافت شهری نیز پس از اجرا، جزء دشواری‌های این راه است.

کمبود دانش و پایین بودن سطح مهارت کشاورزان شهری در مدیریت تولید، انبارداری، فرآوری و بازاریابی محصولات بر اثر فقدان خدمات ترویج و تحقیق در زمینه کشاورزی شهری، یکی دیگر از چالش‌های اساسی کشاورزی شهری است.

با توجه به شرایط محلی، محدودیت‌ها و چالش‌های پیش‌روی کشاورزی شهری را به‌طور کلی می‌توان به دو گروه؛ محدودیت‌های اجرایی و محدودیت‌ها و چالش‌های بعد از اجرا و ناشی از مصرف محصولات، دسته‌بندی کرد. محدودیت‌های اجرایی شامل؛ محدودیت‌های تکنیکی و زیرساختی، محدودیت‌های فرهنگی و اجتماعی و محدودیت‌های نهادی و یا سازمانی می‌باشند.

علاوه بر محدودیت‌ها و چالش‌های فوق، سایر محدودیت‌ها و چالش‌های پیش روی کشاورزی شهری به شرح موارد زیر می‌باشند:

- ۱- نبود زمین مناسب از نظر اندازه، شیب و دسترسی مناسب و جهت نورگیری زمین
- ۲- آلودگی و کمبود خاک مناسب و آب
- ۳- کمبود آزمایشات علمی در رابطه با مصرف سبزیجات و محصولات تولیدی در بافت شهر
- ۴- مشکل مالکیت زمین و اجاره‌بها
- ۵- تغییرات شدید آب‌وهوایی، خشکسالی و نوسانات بارش
- ۶- شیوع آفات و بیماری‌ها
- ۷- ادراک و نگرش منفی نسبت به پرورش غذا در شهر
- ۸- سرقت محصولات و خرابکاری
- ۹- بالا بودن قیمت نهاده‌ها به‌ویژه ارزش بالای زمین در شهرها
- ۱۰- محدودیت‌های پس از تولید به‌ویژه در ارتباط با فرآوری و بازاریابی محصولات

۱۱- جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

با افزایش شهرنشینی و تهدیدات زیست‌محیطی، تضمین امنیت غذایی شهرنشینان به‌ویژه قشر فقیرنشین یکی از عمده‌ترین چالش‌ها می‌باشد. کشاورزی شهری یکی از استراتژی‌های عمده‌ای است که در کشورهای درحال توسعه برای مقابله با چالش‌های شهرنشینی موردتوجه قرار گرفته است.

نتایج بررسی‌ها نشان می‌دهد گرایش به کشاورزی شهری در کشورهای در حال توسعه عمدتاً با هدف افزایش امنیت غذایی، اشتغال، کسب درآمد و پس‌انداز می‌باشد، در حالیکه در کشورهای توسعه‌یافته بیشتر افزایش سطح بهداشت و سلامتی، ارتقای کیفیت زندگی، پایداری اکولوژیکی، مشارکت شهری، حفظ فرهنگ و سرمایه اجتماعی مدنظر است و اغلب در این کشورها شهروندان فعالیت‌های کشاورزی را به‌عنوان فرصتی برای گذران اوقات فراغت، زیباسازی فضای شهری، تلطیف روحیه و فرار از استرس‌های زندگی شهری و البته دسترسی به محصولات تازه و سالم می‌دانند.

بررسی‌ها نشان می‌دهد بیشتر مطالعات انجام گرفته در کشاورزی در حوزه روستایی بوده است و در زمینه کشاورزی شهری مطالعات کاربردی داخلی اندکی انجام گرفته است؛ بنابراین تا وقتی کشاورزی شهری در زمینه تحقیقات کاربردی دچار کمبود باشد نباید انتظار داشت سیاست‌گذاران حوزه کشاورزی در برنامه‌ریزی‌های خود برای توسعه آن سهمی قائل شوند. از طرفی ظرفیت‌های نهادی بالایی باید در تمامی سطوح اقتصاد ملی وجود داشته باشد تا چالش‌های ناشی از توسعه کشاورزی شهری نیز به بهترین وجه مدیریت شود.

دامنه محدودیت‌ها و موانع توسعه کشاورزی شهری در تمامی حیطه‌های اقتصادی، زیست‌محیطی، اجتماعی، فرهنگی، فنی، نهادی و خدماتی گسترده است. اصلی‌ترین مانع توسعه کشاورزی شهری بر اساس مطالعات و بررسی‌های انجام شده در داخل و خارج از کشور، مربوط به بی‌توجهی دولت‌ها نسبت به این شکل از کشاورزی است و اینکه کشاورزی شهری هنوز از سوی دولت‌ها به‌ویژه در کشورهای درحال توسعه به رسمیت شناخته نشده است و برای آن سهمی در سیاست‌گذاری‌های توسعه بخش کشاورزی در نظر گرفته نمی‌شود.

در ایران مسئولان و برنامه‌ریزان شهری می‌بایست در گام اول به دنبال انجام تحقیقاتی در این زمینه و بررسی تجربیات سایر کشورها باشند و سپس به‌منظور ترغیب شهروندان به فعالیت‌های کشاورزی، برنامه‌های آموزشی و ترویجی ویژه‌ای را تدارک دیده و درنهایت پس از فراهم نمودن کلیه الزامات و پیش‌زمینه‌های کشاورزی شهری به‌ویژه از نظر قانونی و اعتباری، می‌توانند در مورد اجرا و توسعه آن تصمیم‌گیری کنند.

۱۲- منابع:

۱. شیبانی، مهدی و صادقی، زهرا، ۱۳۹۱، نقش کشاورزی شهری در شکل‌گیری منظر شهری، نشریه منظر « دوره ۴، شماره ۲۱.
۲. میرترابی، مهدیه سادات، رضوانفر، احمد، موحد محمدی، حمید و حسینی، سید محمود، ۱۳۹۴، کشاورزی شهری: توسعه و ترویج آن، جهاد دانشگاهی واحد خوارزمی، تهران.
۳. حضرت، حسین، بهرامی، بهرنگ، حیدری، سلمان و صفی، مهدی، ۱۳۹۵، کشاورزی شهری تعامل دوسویه منظر کشاورزی و منظر شهری، دومین همایش ملی معماری منظر
۴. فرهودی، رحمت‌الله، پورموسی، سید موسی، حسینی، سید علی و حسینی، سید محمد، ۱۳۹۳، تحلیلی بر گسترش افقی شهر مشهد در چند دهه اخیر (۱۳۳۵-۱۳۸۵) و تأثیر آن بر منابع خاک، جغرافیا و برنامه‌ریزی، ۵۰.
۵. شرقی، علی، مهدی نژاد، جمال‌الدین و مولایی مقصودیکی، مرضیه، ۱۳۹۵، کشاورزی در منظر شهری با رویکرد توسعه و شناخت چالش‌های آن، نشریه هفت شهر، دوره ۴، شماره ۵۵ و ۵۶
۶. پورجاوید، ثریا، ۱۳۹۰، بررسی سازوکارهای توسعه کشاورزی شهری (مورد: شهر تهران)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس.
۷. ولی‌پور، سجاد، اکبری، محمدرضا و ذاکر حقیقی، کیانوش، ۱۳۹۲، برنامه‌ریزی استراتژیک در راستای توسعه کشاورزی شهری با روش SWOT، فصلنامه مطالعات مدیریت شهری، دوره ۵، شماره ۱۵.
۸. حمیدی، کلثوم و یعقوبی، جعفر، ۱۳۹۷، موانع توسعه کشاورزی شهری از دیدگاه کارشناسان ترویج سازمان جهاد کشاورزی استان زنجان، فصلنامه پژوهش‌های ترویج و آموزش کشاورزی، شماره ۳، پیاپی ۴۳
۹. سهرابی‌ان، افروز و فیضی، محسن، ۱۳۹۲، شهر پایدار از منظر کشاورزی شهری، ماهنامه دانش‌نما، شماره ۲۱۸
۱۰. خادمی، شهرزاد و عسکرزاده، زهرا، ۱۳۹۱، CPUL منظر شهری همیشه سبز رویکردی نوین به تلفیق زراعت و شهر، منظر، شماره ۲۰.

